

Kurzemes Vārds

Laikraksts Vidzemes novadiem

Druva

Saldus Zeme

LAIKRAKSTS BROČĒNU NOVADAM UN SALDUS NOVADAM

Zemgale

Mācības nģjona laikraksts

STARS

Kurzemnieks

Liesma

Talsu Vēstis

Auseklis

Alcjas, Krmukdas, Limbažu un Salacgrīvas novada laikraksts

NOVADI dzīvo

REĢIONĀLO LAIKRAKSTU PIELIKUMS

OKTOBRIS

Novusa karalis

Uzaugot Anglijā, DŽEFRIJS SAMUELS ČESTERS vienmēr dzirdēja stāstus par Latviju. Tos viņam stāstīja Lielbritānijā dzīvojošā omīte, kas vienmēr, nostalgijas pārņemta, atcerējās Liepājā pavadīto bērnību, pirmskara gadus. Viņa mazdēlam stāstīja par skaistajiem Latvijas gadalaikiem, kas vēl vairāk mudināja virieti šeit ierasties.

Atgriešanās pie saknēm

Latviju par savām mājām Džefrijs sauc jau astoņus gadus, kuru laikā ir iemācījies valsts valodu, iepazīnis Latvijas kultūru un uzsācis savu biznesu – novusa galdu ražošanu. Viņš ar savu četrkājaino draugu – suni Naikiju – apdzīvojis telpas Teodora Breikša ielā, kur vienmēr priecājas uzņemt novusa mīļotājus.

Jautāts, kur Džefrijs Lielbritānijā dzīvoja, viņš iesmejas un saka, ka dzimis ir Oksfordā, taču, tā kā tētis ir mācītājs, viņiem bieži nācies mainīt dzīvesvietu. Kaut arī dzīvojis dažādās pilsētās, par katru viņam ir aizrautīgs stāsts, kas tajā bijis tik lielisks... Tieši tikpat aizrautīgi viņš tagad runā par mūsu vēju pilsētu.

Džefrijs smejoj atceras savu ierašanos Liepājā: “2009. gadā šeit bija vislielākā krīze un ļoti auksta ziema.” Viņš Latvijā ieradies projekta “Comenius” programmā un trīs gadus dzīvojis Rīgā. Strādājis Rīgas Valsts 3. ģimnāzijā un saņēmis Eiropas Savienības stipendiju. “Es vēlējos šeit būt tieši grūtākajā laikā, sniedzot sava veida palīdzību no Eiropas,” stāsta Džefrijs. Viņš atradis privātskolotāja darbu, strādājis “Valodu vēstniecībā” Rīgā, pēc tam Liepājā. “Mana pārvākšanās notika tā organiski. Dzīvojot Rīgā, man bija ļoti labi draugi, patika pilsētas atmosfēra. Bet katru reizi, atbraucot uz Liepāju, šķita, ka šeit ir vēl foršāk nekā Rīgā. Cilvēki ir vēl draudzīgāki.”

Viņš novērtē Rīgā pavadīto laiku, jo tieši tur iemācījies latviešu valodu. Sākotnēji viņam bijis grūti izrunāt dažus vārdus, piemēram,

Džefrijs ar Naikiju.

Ruslana Šulgas foto

VĀRDNĪCA

Game – spēle
Goodbye – uz redzēšanas
Sea – jūra
Bonfire – ugunskurs
Dog – suns
Language – valoda
Aunt – tante
Jet lag – laika joslu maiņa
Electroencephalographically – elektroencefalogrāfiski (garākais vārds vārdnīcā)

“uz redzēšanas”, taču viņam bijuši angļiski runājoši draugi un starptautiskā vidē veikli apguvis pat sarežģītus vārdus. “Es nezinu visus vārdus. Sākumā man bija iespēja runāt angļiski, bet es tomēr gribēju mācīties šo valodu, jo cilvēki visur bija tik atsaucīgi un komunikabli. Viņi bija priecīgi, man iemācot arvien jaunus vārdus. Tiku pie iespējas apgūt latviešu valodas pamatus kursus kopā ar cittautiešiem un bērniem. Es vien-

mēr klausos Latvijas Radio 1, kas ir ļoti noderīga radio stacija, lai mācītos valodu. Bet es gribu lūgt visus latviešus – ja cilvēks cenšas ar jums runāt latviski, atbildiet latviski, jo tā jūs viņam palīdzat mācīties!”

Daudz kas labs noticis

Šeit dzīvo Džefrija tante Valda, kas ir viņa vecmāmiņas māsa. Viņa par Džefrija pārvākšanos bijusi ļoti priecīga, jo citu radu Latvijā neesot – viena māsa kara laikā pārcēlusies uz Lielbritāniju, otra uz Kanādu. Kaut arī viņai ir jau 92 gadi, viņa kopā ar draudzenēm ik dienu dodas garās pastaigās un ir ļoti aktīva.

Šobrīd Džefrijam ir stabila dzīve Liepājā. Aizbraucis uz Angliju, viņš tur vairs nejūtoties kā mājās – tās tagad ir šeit. Divus gadus dzīvojot Liepājā, viņš iegādājies sev dzīvokli, no tantes saņēmis dāvanā vasarnīcu pie Grobiņas un lauksaimniecības zemi pie Priekules. “Priekulē šobrīd ir džungļi,” smeļ Džefrijs, “bet šeit man ir viss, par ko nevarētu pat sapņot, dzīvojot Lielbritānijā. Man vajadzētu būt miljonāram, un pat tad es nespētu iedomāties, ka varu būt laimīgāks!”

Viņš uzskata, ka Liepāju šodien nevar salīdzināt ar to pilsētu, kāda tā bija, kad viņš šeit ieradās. “Te tik daudz kā laba ir noticis. Neredzu vairs iemeslus braukt prom. Pilsētas vide attīstās. Protams, ir tādi, kas aizbrauc, bet vairums no

tiem, kas paliek, ir labi, strādīgi cilvēki.”

Dzīvojot Lielbritānijā, viņam nedaudz izdevies iepazīt latviešu kultūru. Tur darbojušās dažādas latviešu biedrības, kas piekopusas dzimtenes tradīcijas. “Bērnībā gāju uz Ziemassvētku tirdziņu, kur bija skābēti kāposti latviešu gaudē. Ikvienu detaļu, ko uzzināju par vietu, no kuras nāk mana ģimene, šķita interesanta. Esmu bijis uz organizācijas “Daugavas Vanagi” pasākumiem, ģimenei bija latviski runājoši draugi, ar ko esmu ticis,” atceras Džefrijs. Viņš stāsta, ka bijusi kāda liela lauku māja, kur latvieši kopā devušies svinēt Līgo svētkus, bet tas vienmēr bijis skolas laikā, tādēļ viņš nav varējis šos pasākumus apmeklēt.

Viesus vienmēr ved uz Karostu

Šobrīd viņa ikdienu aizrit, vadot biznesu. Novusa spēli Džefrijs iepazīs, dzīvojot Rīgā. Visi teikuši, ka tā ir padomju laika spēle, taču jaunietis sācis meklēt informāciju un uzzinājis, ka tā tomēr ir mūsu

Novēlējums Latvijai

“Es labprāt redzētu pašpārliecinātu un pozitīvi domājošu Latvijas tautu. Visur valda tik liels negativisms. Daudzi jautā: “Kāpēc? Kam mums to?” Labāk taču ir skatīties pozitīvi. Ja tas neder tev, droši vien būs citi, kam tas būs ieguvums. Nav jādusmojas par to, ka kaut kas attīstās. Ja mēs būtu gatavi atbalstīt cilvēkus, kas mēģina domāt pozitīvi, tik mazā valstī pārmaiņas būtu ātri panākamas,” ir pārliecināts Džefrijs. “Realitāte nav tik skarba, kā negatīvi noskaņoti cilvēki domā.”

pašu valstī radīta spēle. “Sāku domāt, kādēļ par šo spēli neko nezināju agrāk, kādēļ informācija par novusu nav pieejama tūristiem. Tai vajadzētu būt vienam no valsts reklāmas objektiem, jo tā ir mūsu spēle,” ir pārliecināts Džefrijs. Viņš vēlas izveidot karti, kurā būtu atzīmētas vietas, kur Latvijā var brīvi spēlēt novusu, tādēļ aicina iedzīvotājus par šādām vietām pastāstīt. “Uzskatu, ka ikvienam būtu forši uzzināt, kur aiziet un vienkārši uzspēlēt.”

Džefrijs Liepāju uzskata par lielisku pilsētu un nosauc to par savu mazo karalisti. “Šis viss skaistais pieder tikai mums!”

Par ļoti īpašām emocionālām saiknēm Džefrijs piemin, runājot par Krasta ielu Karostā. “Tā ved no Atmodas bulvāra līdz tuvajiem fortiem, kur atrodas pieminekļi kureliešiem. Tur pirms 80 gadiem mēdza iet mana vecmāmiņa. Ja man ir viesi, es vienmēr viņus vedu uz Karostu.”

Viņš uzskata, ka Liepājā ir daudz attīstības iespēju. Džefrijs ar sajūsmu stāsta par vēsturiskajām ēkām, kam pievērs lielu uzmanību. “Man šķiet, ka mums nevajag celt jaunus kūrortus, jo to var darīt jebkurā pilsētā. Mums ir vietas, ko citi nevar imitēt. Liepājā vajadzētu rūpēties par to, kas mums ir, par vēsturiskajām vērtībām.”

Antra Ščeglova

ĒDIENS

Latvijas un Lielbritānijas ēdienus Džefrijs uzskata par diezgan līdzīgiem. “Mums ir kartupeļi un gaļa, kas arī Lielbritānijā ir standarts. Bērnībā, dzīvojot bērnamā, pieradu pie asiem ēdieniem. Kad sāku dzīvot Latvijā, reti kur varēju atrast asas garšvielas. Tagad manas iemīļotās garšvielas, Indiešu ēdienus un mērces var nopirkt dažādos lielveikalos. Liepājā var iegādāties pat ķenguru gaļu. Mums šeit nekā netrūkst.” Viņš priecājas, ka plašais garšvielu piedāvājums ļauj viņam neizmantot dilles, jo tās gan viņam negaršo. “Pirms astoņiem gadiem likās, ka dilles tiek pievienotas visiem ēdieniem. Tagad vairs tā nav.”

NEPARASTI

“Es nedzīvoju kā latvietis, taču arī angļu tradīcijas man nebija ierastas.” Jau bērnībā Džefrijam katru gadu bijis “urrā krēsls” dzimšanas dienā, kad jubilārs tiek ar krēslu pacelts tik reižu, cik gadu paliek. “Tas man šķita kas ļoti īpašs no Latvijas, jo citiem tā nebija!” Taču Halovīnu, kas iegūst popularitāti arī Latvijā, Džefrijs nekad nav svinējis. “Tā kā mans tētis ir mācītājs, viņš šos svētkus neatzina.”

Leonardo patīk būt aizņemtam

Leonardo un Laila da Silva Mendosa savā ielā Limbažos.

Lindas Tauriņas foto

Leonardo Latvijā dzīvo jau sešus gadus. Uz šejieni atbrauca sievas un viņas dēlu dēļ. Ar Lailu viņi iepazinās Ģērnsijas salā, kur abi strādāja. Kādu laiku kopā dzīvojuši arī Leonardo dzimtajā Madeirā Portugālē. Taču Lailai bija audzināmi trīs dēli, tādēļ viņi atgriezās Latvijā. Tagad divi vecākie jau ir

patstāvīgi, bet jaunākajam, kam ir 16 gadu, vēl jāpabeidz skola.

Leonardo dzīves sākums Latvijā nebija viegls. Sveša, auksta zeme, sarežģīta valoda, jākārto virkne dokumentu. Kamēr viņš nebija iekļūstis, darba iespējas bija ierobežotas. Ar valodu joprojām neiet viegli, lai gan ģimenē

LEONARDO DA SILVU MENDOSU daudzi nezina vārdā, bet, ja vaicāsi par portugāli, kurš dzīvo Limbažos, norādīs viņa mājas virzienā. Galu galā viņš ir vienīgais savas tautības pārstāvis šajā pilsētā, turklāt draudzīgs un izpalīdzīgs cilvēks.

runā tikai latviski. Sākumā pāris dzīvoja laukos, lasīja mežā ogas, sēnes, par ko tobrīd uzpircēji labi maksāja. "Mēs esam cīnītāji," apgalvo Laila. Taču vienā brīdī sapratuši – jādodas uz pilsētu. Leonardo stāsta, ka vislabprātāk strādātu savā profesijā – viņš ir apzaļumotājs, nodarbojas ar koku kopšanu, vainagu veidošanu u.tml. Taču tā īsti nav sanācis. Šobrīd viņš strādā mulčas sagatavošanā Murjānos, un laikā, kas paliek brīvs, dara visu, ko vien var iedomāties. Portugālim patīk būt pastāvīgā kustībā, viņam vienmēr jābūt ar kaut ko aizņemtam. "Esmu pateicīgs, ka man ir veselība un divas rokas, ne prātā nenāk sēdēt, tās klēpi salikušam," – viņš saka. Ja darbā ir pauze, dodas kaut vai lasīt ogas, ko vēlāk pārdod. Ārzenieka statuss tirgū palīdzot – ziņkārība pievilina pircējus. "Turklāt viņš ir ar mieru pazemināt cenu," piebilst Laila. Citi tirgotāji par to droši vien nepriecājas, bet Leonardo nevarot noskatīties, kā pensionārs skaita centus, jo vēlas ogas, bet nevar atļauties... Viņa dzimtenē pierasts palīdzēt cilvēkam blakus. Ar šeit portugālis neatsaka kaimiņiem un brīnās, ka reizēm viņam par

to piedāvā atlīdzību. Vasarā brīvo laiku Leonardo ar Lailu pārsvarā pavada dārzā.

Sarunas biedrs uzsver, ka ir gatavs strādāt kaut līdz spēku izzīkumam, lai tikai viņa ģimenei būtu viss nepieciešamais. Jāpiebilst, ka sievas dēli vairs nebija mazi bērni, kad abi ar Lailu satikās. Sākumā viņiem bijis mammas draugu grūti pieņemt, taču kopīgu valodu atraduši. Leonardo teic, ka vienmēr ir gatavs viņiem palīdzēt. Vienā jautājumā gan viņš ir nepiekāpīgs – mājās jāvalda kārtībai un cieņai, ir noteiktas lietas, kas jāievēro. Piemēram, Madeirā ir neiedomājami, ka dēls varētu pacelt balsi, runājot ar māti.

Divus kopdzīves gadus pāris pavadījis Leonardo dzimtajā Madeirā. Tā kā tur visu gadu var baudīt 26 – 28 grādu siltumu, sala ir iecienīts tūristu galamērķis. Dzīves līmenis tur esot labs – minimālā alga 600 eiro. Ja ir vēlšanās, darbu varot dabūt. Dieņu nostrādā, un tās beigās tevi atalgo. Bet, protams, arī tur esot cilvēki, kuri dzīvojot no pabalstiem. Taču kopumā ļaudis esot ļoti strādīgi. Lailu pārsteidzis, ka

VĀRDNĪCA

Ajuda me – palīdzī man
Bom dia – labrīt
Como tu tas – kā klājas
Trabha – strādāt
Casa – mājas

vīra dzimtenē daudzus lauku un dārza darbus veic ar rokām, bez tehnikas. Leonardo rāda telefonā bildes no kartupeļu novākšanas talkas. Vagas, kā pie mums, taču interesanti redzēt tajās sarkanos saldus kartupeļus.

Leonardo šeit ļoti pietrūkst radu. Viņš audzis deviņu bērnu ģimenē, viņi ir seši brāļi un trīs māsas. Turklāt gandrīz katram ir kupls bērnu pulciņš, dažam pat mazbērni. Madeiriešu ģimenēs parasti ir piecas sešas atvases. Cilvēki labprāt sanāk kopā, svētku ir ļoti daudz. Laila stāsta, ka Leonardo ir ļoti sabiedrīks. Viņam vajag, lai apkārt būtu cilvēki.

Pāris domā, ka tad, kad jaunākais dēls būs pabeidzis skolu, viņi varētu doties uz Madeiru. Dzīve saulainajā salā varētu būt vieglāka gan tajā ziņā, ka portugālim nebūs jāskumst pēc ģimenes un citām lietām, kā viņam šeit pietrūkst, gan vieglāk būtu nopelnīt iztiku.

Linda Tauriņa

ĒDIENS

Saldo kartupeļu pončikiem nepieciešamas 8 olas, kilograma saldo kartupeļu, nedaudz miltu, raugs un sāls.

Saldos kartupeļus novāra, atdzesē. Pēc tam lielā traukā sajauc ar olām, raugu, pievieno sāli un veido miklu, ko kārtīgi samīca. Tad ar karoti laiž tās pikučus eļļā. Vāra, kamēr tie uzpušas.

Runā latviski, bet domā ungāriski

Ungāris VIKTORS GENCI Latvijā dzīvo turpat jau 40 gadu. Viņš ir viens no nedaudzajiem (ja ne vienīgais) Madonas novadā, kam ungāru valoda ir ne tikai dzimtā valoda, bet kurš joprojām arī domā ungāriski.

"Ikdienā, tāpat arī ģimenē runāju latviski, bet, kad palieku vienatnē tikai pats ar sevi, domāju ungāriski, it kā es lasītu kādu žurnālu dzimtajā valodā. Tā daru tāpēc, lai neaizmirstu savu dzimto valodu. Kāds laiks gan pagāja, kamēr iemācījos latviešu valodu, īpaši grūti bija apgūt garumzīmju un mikstinājuma zīmju lietošanu, tāpat pareizi izrunāt vārdus. Toties rakstīt varēju uzreiz, jo ungāru un latviešu valodas pamatā ir latīņu alfabēts," atzīst Viktors.

Ungārijai ir sarežģīta vēsture. Valsts ir pārdzīvojusi dažādas varas un vairākkārt – arī teritoriālas izmaiņas. To visu ir piedzīvojis arī Gencu dzimta. Aizkarpatu apgabālā dzīvo ap 1,5 miljoniem iedzīvotāju, tai skaitā ap 150 000 ungāru. Pēc pievienošanas Padomju Savienībai tika saglabātas ungāru skolas, un kādu laiku pat

tika mācīta ticības mācība. Viktors ir uzaudzis ļoti kuplā un draudzīgā ģimenē. Viņš ir jaunākais – desmitais – bērns ģimenē. Pavisam ģimenē bijušas piecas meitas un pieci dēli, turklāt trīsreiz mammai piedzimuši dvīņi. Viktors ir vienīgais, kas pārcēlies uz dzīvi Latvijā.

"Tas notika 1978. gadā, kad Madonā sastapu brīnišķīgu latviešu meiteni Rutu. Tā bija mīlestība no pirmā acu uzmetiena. Mums bija grūti sazināties. Ruta nesaprata ungāriski, bet es nemācēju latviski, un man problēmas sagādāja arī krievu valoda. Tā kā es beidzu ungāru vidusskolu, krievu valodu mums mācīja kā svešvalodu, un papildus pasniedza arī franču valodu. Bet vairāk par vārdiem runāja mūsu acis, un mēs abi sapratām, ka mums dzīvē jāiet kopā. Un tā mēs kopā esam jau gandrīz 40 gadus. Esam izaudzinājuši divas

Viktors Genci, dzīvojot Latvijā, ir iepazinis gan cilvēkus, gan latviešu dzīvesveidu un mentalitāti, un jau sen to uzskata par savām mājām.

lieliskas meitas – Kristīni un Lienī. Mums ir pieci mazbērni – Sindija, Nikola, Māris, Odrija un Ričards," runājot par ģimeni, Viktora balsī jūtama liela sirsniņa.

Vaicāts, kas dzīvē ir galvenais, lai tik ilgus gadus būtu kopā, viņš uzsver, ka ļoti liela nozīme ir ne tikai mīlestībai, bet arī savstarpējai cieņai vienam pret otru, tāpat bērnu un vecāku savstarpējām attiecībām, tam, ar kādu cieņu bērni izturas pret saviem vecākiem.

Viņš atklāj, ka Liene, viena no meitām, ir pieņēmusi ungāru tautību, tomēr neviens ģimenē ungāru valodu nav apguvis. Arī dzimto

pusi pēc vecāku aiziešanas mūžībā sanākot apmeklēt aizvien retāk.

Deviņdesmito gadu sākumā, kad Latvija bija atguvusi neatkarību un pārmaiņas skāra daudzas jomas, viņu kā ungāru valodas pratēju Madonas Tūrisma biroja vadītāja Valda Bērziņa uzaicināja veikt gida pienākumus tūrisma braucienos uz Ungāriju. Valda atceras, cik pārsteigti bijuši robežsargi un muitnieki, dzirdot, cik perfekti Viktors pārzina ungāru valodu. Arī 2002. gadā, kad Madonas pilsētā viesojās ungāru tautas deju kolektīvs, viņš veica tulka pienākumus.

VĀRDNĪCA

Saule – *nap*
Ģimene – *a család*
Es tevi milu – *szeretlek téged*
Dzimtene – *szülőföld*
Labdien – *jó napot*
Paldies – *köszönöm*
Lūdzu – *tessék*

Daudzus gadus Viktora lielā mīlestība bijusi futbols. To sācis spēlēt jau agrā bērnībā, bet kopš astoņu gadu vecuma četras reizes nedēļā bērnu un jauniešu sporta skolā apmeklēja treniņus. Vēlāk spēlēja vietējās plastmasas rūpnīcas futbola komandā kā pussargs, tāpat to darījis arī armijā un vēlāk arī Madonā, bet nu jau gadus desmit tā ir pagātne. Toties tagad katrs rīts viņam sākas ar vingrošanu.

Vaicāts, kā pēc pārcelšanās uz dzīvi Latvijā viņam pietrūcis visvairāk, Viktors atbild, ka bijis jāpierod gan pie klimata, gan ēdienkartes. Tas, kas viņa dzimtenē izaug dabā, Latvijā prasa lielas pūles vai neaug vispār. Bez darba te pat tomātus nevar izaudzēt.

"Taču pats galvenais – man ir ļoti paveicies ar cilvēkiem, kas ir apkārt, draugiem, kaimiņiem, ģimeni. Ir svarīgi cienīt citu darbu, neuzspiest savus uzskatus, un tad viss būs kārtībā," piebilst Viktors.

Žeņa Kozlova

ĒDIENS

No savām nacionālajām receptēm Viktors izceļ karaliskos knēdeļus. Lai tos pagatavotu, vajadzēs 100 g sviesta, 4 ēdamkarotes rīvmaizes, 2 olas, 2 baltmaizes šķēles un pienu. Sviestu kuļ ar mikseri. Pievieno vienu olu un pusī rīvmaizes, pēc tam vēl vienu olu un atlikušo rīvmaizi. Baltmaizes šķēles izmērcē pienā, pievieno klāt sviesta masai. Visu samīca un veido bumbiņas, ko vāra sālsūdenī. Gatavas pārlej ar izkausētu sviestu un viegli samaisa.

Manas mājas ir Latvijā

“Esmu tatāriete no Baškīrijas,” par sevi saka mazsalaciete FANŪZA GRĪNVALDE. Uz Latviju pirms daudziem gadiem viņu atvedusi mīlestība: latviešu puisis Guntars tumšacaino meiteni ieraudzīja Sibīrijā, kur bija aizbraucis ar ceļazīmi pēc dienesta armijā. Vēlāk teicis: braucu meklēt tēvu, bet atradu tevi.

“Atbraucām uz Latviju it kā tikai atvaļinājumā, bet man nevajadzēja ilgu laiku, lai šo zemi iemīlētu,” nevainojamā latviešu valodā teic Fanūza. “Man te uzreiz patika un gribējās palikt, jutos labi, kā mājās.”

Abi Fanūzas brāļi un visi radi joprojām dzīvo Baškīrijā, Fanūza bieži sazvanās ar savējiem. Taču manas mājas ir šeit, viņa saka. Bērniņas atmiņas saistās ar spīdveju, kas jau tolaik Oktjabrskas pilsētiņā bijis ārkārtīgi populārs, un mammas īpašajiem ēdieniem. Izrādās, arī Fanūza prot tādus gatavot, taču tiem vajadzīga pavisam īpaši sagatavota gaļa, kādu Latvijā nav viegli iegādāties.

Kā tas ir latviski?

Mazsalaca ir maza un skaista pilsētiņa Ziemeļvidzemē. Arī toreiz, 80. gadu vidū, darba iespējas tur sevišķi plašas nebija, mazliet biedēja arī valodas barjera. Taču Fanūzu sirsnīgi sagaidīja vīra ģimene, viņa ātri iejutās un, kad meitiņai bija pusotra gada, sāka strādāt par dispečeri vietējā kopsaimniecībā “Skaņšalkals”. Darbs kļuva par viņas valodas skolu. “Pat domas nebija, ka varētu Latvijā nezināt latviešu valodu! Jau pirmoreiz Rīgā izkājot no lidmašīnas, teicu apkalpei “paldies”, nevis “spasibo”. Sākumā darbā gandrīz neko nesapratu, bet vienkārši vajadzēja runāt ar cilvēkiem, rakstīt pavadzīmes, un viss aizgāja ātri, kā jau jaunībā. Skaidri zināju, ka gribu iemācīties valodu – man taču jāpielāgojas šejieniešiem, nevis otrādi! Drīz jau iztiku bez krievu valodas starpniecības, uzreiz prasīju, kā tas ir latviski. Jā, bija jau arī kuriozi, piemēram, nesapratu, kā vārdu “kultūra” var attiecināt arī uz rapsi...”

Vai bija grūti iemācīties latviešu valodu? Fanūza domā, ka ne: “Ja tu sevi nes cieņu pret cilvēkiem, kas tev blakus, ja tu cieni vietu, kurā esi nokļuvis, tev jāzina valoda, tas ir pats par sevi saprotams, un iejusties citā zemē ir jāsāk ar valodu. Mani šurp ar varu neatveda, es pati to vēlējos. Man bija skaidrs, ka arī meitas mācīsies latviešu, nevis krievu skolā, piedalīsies pulciņos.

Kāda Fanūzai šķiet latviešu valoda? “Ļoti skaista, mīļa. Varbūt fiziku vai matemātiku tajā mācī-

Fanūza savā salonā Skaņšalnē.

Jāņa Ligata foto

VĀRDNĪCA

Dzimtene – *tugan jak*

Maize – *ikmek*

Māte – *ankej*

Labdien – *hairle ken*

Paldies – *rahmat*

ties būtu grūtāk, bet es sāku ar vienkāršāko, ar sarunu valodu. Kad pirmo pusgadu staigāju ar mazo ratiņos, pētīju uzrakstus, veikalu izkārtnes, runājos ar kaimiņiem. Vispirms iemācījos sasveicināties, pateikt “paldies” un “vai varu palūgt...”, tālāk varēja runāt arī krieviski. Mēģināju rakstīt latviski. Gribējās visur piedalīties, saprast, jo cik ilgi tad gaidīsi, lai tev tulko. Un jaunībā jau nekas nav grūti! Kad meita sāka iet bērnudārzā, ar viņu reizē arī daudzko iemācījos. Darbā pēc četriem mēnešiem bija jāpāriet uz jauno sistēmu algu aprēķinos, mani aizsūtīja uz kursiem. Tā kā mācēju ļoti ātri rakstīt, visu latviski pierakstīju, bet vēlāk mājās ar vīra un vīramātes palīdzību apguvu: sēžam vakarā visa ģimene, es lasu, viņi man skaidro, ko esmu uzrakstījusi... Arī tā bija laba skola!”

Daru no sirds

Pēc otrās meitiņas piedzimšanas Fanūza strādājusi šūšanas ceļā Mazsalacā. Pārvērtību laikā, deviņdesmito gadu vidū, kad ražošana gāja kā pa celmiem, ceļu privatizēja, un drīz vien arī Latvijā sākās lēto ķīnas apģērbu laiks.

“Čehs pamazām vien putēja ārā, un bija jādomā, ko darīt. Nejausi uzzināju par iespēju mācīties labos kosmetoloģijas kursus Rīgā, Stradiņos. Ģimene mani atbalstīja, un es priecīga pusgadu mācījos, apguvu profesiju visam mūžam, sevišķīgu un pievilcīgu, – tagad esmu ser-

tificēta kosmētiķe jau divdesmit otro gadu,” smaida Fanūza. Viņa strādājusi salonos Mazsalacā un Valmierā, taču pirms četriem gadiem atvērusi pati savu skaistumkopšanas salonu savā privātmājā Skaņšalnē pie Mazsalacas. Fanūza apguvusi prestižu firmu produkcijas klāstu, izmanto to skaistumkopšanā, masāžās, relaksējošās procedūrās, taču acimredzot ne mazāk svarīga ir prasmīgās kosmētiķes attieksme pret apmeklētājiem: viņi uz Fanūzas salonu brauc no tuvākas un tālākas apkārtnes – Mazsalacas, Alojās, Staiceles, Ramatas, Sējiem, izveidojies savs klientu loks. Jau nākamajā gadā pēc jaunā salona iekārtošanas konkursa “Veidosim skaistu un sakoptu Mazsalacas novadu” komisija, akceptējot vietējo ļaužu priekšlikumu, par sakoptāko uzņēmumu Skaņšalnē atzina tieši Fanūzas skaistumkopšanas salonu un tā apkārtni. Saimniecē arī neslēpj prieku, ka izdevies iekārtot mājīgu un gaumīgu darba vietu, un sava nozīme te neapšaubāmi ir arī pieredzei un zināšanām. “Man ļoti patīk mans darbs, un es to daru no sirds. Tas ir mans hobijs,” viņa atzīst.

Un, kā jau tas mēdz būt nelielā pilsētiņā, laikam te nebūtu viegli atrast sievieti, kurai neko neizteiktu Fanūzas vārds. Viņa ir savējā šejienes sabiedrībā, ar savu sevišķīgo sirsnību un atturību, atvērtību pret cilvēkiem, bet

vienlaikus arī vienīgā – tatāriete Mazsalacā.

Tas ir tikai mans

Grīnvaldu ģimenē izaugušas divas meitas – Ivita un Sofija. “Kad vajadzēja izvēlēties vārdu pirmajai meitiņai, vīrs man iedeva latviešu kalendāru, un es ieraudzīju Ivitas vārdu, kas man likās visskaistākais. Vecākā meita izmācījās par ārsti un rūpējas par cilvēkiem. Jaunākās meitas darbs saistīts ar dabu, Sofija ir bioloģe. Abas strādā tepat Latvijā. Un man ir brīnišķīga mazmeitiņa, nu jau četrus gadījumus vecā!” priecājas Fanūza.

Abas Grīnvaldu meitas augušas latviskā vidē, – tīras, kā teic mamma. Dažus vārdus mātes dzimtajā valodā gan iemācījušās, arī par tatāru svētkiem un paražām Fanūza stāstījusi, tomēr interešu loks laikam bijis par plašu, lai daudz domātu par tālo senču zemi. Fanūza bilst: “Mums ir daudz svētku, arī ar reliģiju saistīti, un sevī es tos visus vienmēr svinu, bet īpaši nereklamēju, man tāda sajūta, ka tas ir tikai mans. Izcepu, piemēram, savas īpašās pankūkas, pasēžu, padomāju, sazvanos ar radiem dzimtenē, zinu, kā viņi dzīvo. Manī tas ir palicis, tomēr ģimenē jau sen esmu iekļāvusies latviešu svētku ritumā, svinam Jāņus un Ziemassvētkus.”

Fanūza zina par savu tautie-

Novēlējums Latvijai

“Paliksim par Latviju! Mūžīgi: bija, ir un lai tā būtu!”

šu aktivitātēm Latvijā, par tatāru “Idej” un tatāru-baškīru kultūras biedrību “Čišme”, taču vienlaikus atzīst, ka kaut kā īsti nejut vajadzību tajās darboties, turklāt tas vairāk notiek Rīgā. Taču dzimtas saknes viņai ir svētas, un saites ar savu tautu nekur nav zudušas. “Esmu tatāriete, bet manas mājas ir šeit,” viņa lepnī saka.

Austrumu princese

Atvērta un atsaucīga daba piesaista, un nejausi ievēroju, ka cilvēki, par Fanūzu runājot, smaida. Starptautiskā “Zonta International” Valmieras kluba eksprezidente Sarmīte Grāpēna: “Pirms vairākiem gadiem viņa atbrauca līdzī zontai Daigai uz mūsu tikšanos, vēlāk bija braucienā uz Eiropas kultūras galvaspilsētu Tallinu, ir iesaistījies kopprojektā “Latvijas zontu stipendija”, piedalās ikgadējos Rozes dienas pasākumos, kas notiek martā, darbojas citās aktivitātēs. Atceros, kad viņu uzņēmām klubā, Daiga zīmīgi teica – mūsu austrumu princese! Fanūza nav tā, kas ies ar karogu pa priekšu, bet viņa mūs sevišķīgi atbalsta, ir blakus, palīdz un priecājas par mums, un tas ir ļoti svarīgi. Klubā darbojas sievietes, kas dzīvē kaut ko sasniegušas, kam ir savs skatījums uz pasauli, un ir interesanti redzēt, kā viņa redz lietas no sava skatpunkta, kā jūtas Latvijā. Pieļauju, ka arī Fanūzai ir interesanti ar mums.”

“Par politiku nerunāju, tur neko nevaru ietekmēt, bet esmu kļuvusi par Latvijas patrioti, man ļoti patīk vieta, kur dzīvoju, daba un cilvēki,” klusi saka Fanūza Grīnvalde. Jau ilgu gadu viņa ir Latvijas pilsoņe, eksāmenu nokārtojusi bez grūtībām.

Antra Lāce

ĒDIENS

Katra tatāru saimniece prot gatavot lapšu – mājas makaronus, kur ļoti svarīgi ir mīklu pareizi (plāni!) izrullēt. Buljonu zupai gatavo tikai no liellopu gaļas, kas iegūta pēc musulmaņu tradīcijas. Fanūzas mamma lapšu gatavojusi svaigu – katru dienu! Viņa kā meistare bieži aicināta kāzās gatavot saldo kūku *čak-čak* (drusku-drusku). Pēc ticējuma: ja tās gabaliņi izdodas labi, gardi, tad arī dzīve jaunajiem būs laba. Kūkā ir tikai olas, milti un cukura sīrups, taču ļoti svarīgas ir pareizas proporcijas un māka gabaliņus pareizi izcept eļļā. Bez *čak-čak* nenotiekot nevienas tatāru kāzas.

Mazliet tur un mazliet te

“Pirms es iepazinu levu, ļoti maz zināju par Latviju,” atzīst dāņu mākslinieks OLE LIDKVISTS. Nu jau trīs gadus viņš par savām mājām sauc Kuldīgu, uz kurieni viņu pēc 12 Dānijā nodzīvotiem gadiem atveda dzīvesbiedre māksliniece Ieva Vītola-Lindkvista.

Šobrīd Ole dzīvo Kuldīgā, vada krāsu mācības un gleznošanas nodarbības Rīgā Mākslinieku savienības radošajā kvartālā Gaujas ielā un Kuldīgā mākslas un radošuma centrā M22. Šķiet, ka tieši Latvijā tiks piepildīts viņa lielais sapnis – izveidot skolu, kurā cilvēkiem dota iespēja attīstīt un atklāt savu radošo potenciālu. Ole ir iecerējis lekciju un kursu programmu, kas veidota pēc dāņu tautskolu parauga. To apgūstot, pieaugušie varēs ar mākslas palīdzību atklāt sevī vēl neizziņatas šķautnes.

Viņš vēl aizvien vada kursus arī Dānijā, ik pa laikam brauc turp strādāt un uzsver, ka saikne ar dzimto zemi viņam nepieciešama kā gaiss: “Šī izjūta, ka esmu mazliet tur un mazliet te, man dod ļoti lielu brīvību. Kā māksliniekam man ir vienalga, kur strādāt, jo iedvesmu smeļu nevis apkārtējā pasaulē, bet sevī. Taču kā cilvēkam man šī saikne ļoti svarīga, jo Dānijā dzīvo mana māte, kura ir jau ļoti cienījamais gados, un mani pieaugušie bērni.”

Caurumi sienās un dvēselēs

“Kad biju mazs, krāju pastmarkas. Starp tām bija arī Latvijā, Lietuvā un Igaunijā pirmās brīvvalsts laikā izdotās. Es zināju, ka šīs valstis atrodas no Dānijas pavisam netālu, bet sīkāk nezināju gandrīz neko – tikai to, ka Baltijas valstis ir cita citai līdzas. Latvijā pirmo reizi nonācu starptautiskās mākslinieku vasaras skolas laikā. Pirms tam bija vasaras mākslas akadēmija Vācijā 1993. gadā, kur pirmo reizi satiku levu. Es biju pasniedzējs, viņa – Baltijas mākslinieku delegācija. Pēc tam satikāmies vēl divās starptautiskās konferencēs, līdz

Mākslinieki Ieva Vītola-Lindkvista un Ole Lindkvists savā mākslas un radošuma centrā M22 Kuldīgā.

Lāsma Reimanes foto

VĀRDNĪCA

Labdien vai sveiks – *dav* (dau)
Uz redzēšanos – *farvel*
Es tevi mīlu – *jeg elsker dig* (jai elsker dai)
Maize – *brød* (r burts tiek izrunāts kaklā un o ļoti šauri)
Upe – *å* (izrunā – o)
Ezers – *sø* (izrunā soe)
Skurstenis – *skorsten*

2000. gadā leva mani uzaicināja par pasniedzēju Bernātos notiekošajā Latvijas vasaras akadēmijā, ko viņa tolaik vadīja. Tas bija laiks, kad mēs iemīlējām viens otru, un mana pirmā reize Latvijā. Iespaidi par akadēmiju bija ļoti labi. Dalībnieki bija motivēti, intensīvi strādāja. Mēs mazāk runājām, bet vairāk darījām. Īpaši atceros vienu garu dienu, kad kopā veidojām lielu darbu – kā paklāju, ko sasien no maziem mezgliņiem. Strādājām ļoti nopietni, un cilvēki izbaudīja iespēju radīt kopā. Tad leva aizveda mani uz Jelgavu, un tā bija mana sadursme ar Latviju. Tur bija neapdzīvotas ēkas, milzīgi korpusi pilnīgi tukši. Gaiteni smakoja pēc kaķu čurām... Tas man bija šoks. Vēl bijām Liepājā. Tā gan mani no pirmās reizes apbūra. Tajā laikā mēs veidojām savas attiecības, bijām iemīļju-

šies, bet es vienalga pamanīju caurumus sienās, ielu segumā un arī cilvēku dvēselēs. Bija izjūta, ka caurumi ir visur. Cilvēki acīmredzami bija nospiesti. Tas man bija grūti izturams.”

Pieradināšanās

“Ieva atbrauca pie manis uz Dāniju, tur nodzīvojam 12 gadus, bet pēdējos no tiem nopietni sākam domāt un runāt par pārcelšanos uz Latviju. Cēlām šo māju Mālu ielā no paša sākuma, un celtniecības gaitā aizvien vairāk pieradām pie domas, ka te dzīvosim. Tas nāca lēnām. Vēl pirms te padzīvojām pāris reižu gadā – vasarā un ap Ziemassvētkiem. Tā kā Latvijā viss nokārtojās un kļuva labāks, es pamazām pieradu pie šīs vides. Kuldīga Latvijas kontekstā ir īpaša ar savu plānojumu, pilsētas struktūru, kas ir ļoti organiska. Protams, arī Kuldīga bija pilna ar caurumiem. Arī citi dāņi, kuri paviesojušies šeit, pamana, ka te daudz kas ir labojams un remontējams. Mēs koncentrējamies uz lietām, kas ir uzlabojamas. Ja jūs te dzīvojat pastāvīgi, visbiežāk to nemaz nemanāt, bet, ja atbraucat no citurienes, tad tās duras acīs. Vēl viena lieta, ko pamanīju pirmajos piecos gados – cilvēki uz ielas man vispār neskatījās virsū. Tas mani ļoti pārsteidza. Es to nevarēju saprast – kā viņi var nebūt ziņkārīgi, redzot uz ielas svešu cilvēku? Tas bija dīvaini, nevis attiecībā pret mani, bet vispār – kā cilvēks var nebūt ziņkārīgs! Tas ir mainījies – cilvēki sākuši skatīties cits uz citu.

Runāt par dāņu un latviešu temperamentu vai mentalitātes

atšķirībām nav viegli. Cilvēki ir dažādi, viņu izturēšanās atspoguļo ne tikai konkrēto mirkli un viņa garastāvokli, bet arī sabiedrības normas un arī sabiedrības vēsturisko attīstību.

Atšķirīgs ir dzīves temps. Dānijā tas ir daudz ātrāks – tur viss virzīts uz ražošanu, industriju un attīstību. Sociālā dzīve tur ir daudz intensīvāka. Te noteikti ir daudz vairāk miera.

Mūsu zemes ir vienmēr bijušas tik tuvu, daba arī ir līdzīga. Dāņi ir vairāk pragmatiski, orientēti uz produktu, ražošanu, viņi ir ļoti dizaineri, inženieri. Latvieši ir vairāk garīgi, viņi pasauli bieži interpretē caur jūtām un emocijām, nevis pragmatiski.”

Pietrūkst politiskās kultūras

Vai Olem Latvijā pietrūkst kaut kā no Dānijas? Viņš atbild noliedzīgi: “Ārzemēs dāņiem, tāpat kā latviešiem, pietrūkst rupjmaizes, bet Latvijā tāda ir. No pārtikas vai ikdienišķām lietām man netrūkst nekā. Es Dānijā ļoti sekoju politiskajiem procesiem. Latvijā man to darīt ir grūtāk valodas barjeras dēļ. Dānijā politiskie procesi ir daudz saprotamāki, caurspīdīgāki, tie vairāk vērsti uz kompromisiem un sarunām, situācijas analīzi.

Novēlējums Latvijai

“No visas sirds novēlu Latvijai tikt galā ar korupciju. Kad Dānijas vai starptautiskos laikrakstos tiek publicēti pētījumi par korupciju, Latvija vienmēr tiek minēta to valstu sarakstā, kur tā ir problēma. Korupcija grauj cilvēku ticību taisnīgumam un sabiedrību. Latvijas politika ir inficēta ar korupciju. Vēl es novēlu Latvijai ekonomisko attīstību.”

Tur ir augsts diskusiju līmenis. Man tā visa pietrūkst. To izjūtu ļoti spēcīgi. Dānijā ir veca demokrātija ar senām tradīcijām, arī sabiedrības izpratne par demokrātiju un tās kvalitāte ir daudz dziļāka nekā Latvijā. Te viss ir daudz haotiskāk. Latvijā ir ļoti jauna valsts, un tikpat jauna ir arī demokrātija. Tai vajadzīgs laiks, lai nobriestu.”

Vēl Olem ļoti rūp piesārņotība: “Visa Latvija ir pilna ar atkritumiem. Ļoti svarīgi būtu izglītot jauno paaudzi, lai cilvēki sāktu šķirot atkritumus un izturētos pret savu valsti atbildīgi.”

Runājot par ikdienišķām lietām, piemēram, veselības aprūpi, Ole atzīst, ka šajā ziņā viņam bijusi tikai pozitīva pieredze. Kad bija nepieciešama palīdzība, viņš to saņēmis ātri un profesionāli. “Kuldīgā dzīvo vēl viens dānis – Pīters. Mēs kopā ejam mācīties latviešu valodu. Viņš ir sajūsmā par Latvijas veselības aprūpi un vienmēr to slavē.”

Ole cenšas apgūt latviešu valodu, bet atzīst, ka tas nenākas viegli. Viņš var saprast, par ko runā un sekot līdz runas pavedienam.

Par to, vai viņš Latvijā dzīvos vienmēr, Ole saka: “Es nekad nezīnu, kur dzīve mani var aiznest. Par to nekad nedomāju. Varu dzīvot visur, bet Dānijai, protams, ir ļoti liela nozīme. Vieta, kurā mēs piedzimstam, dod mums kaut kādas frekvences, kādu pamata struktūru, kurā mēs jūtamies vislabāk. Lai kur mēs dzīvotu, dzimtās vietas vibrācijas vienmēr ir mūsos.”

Iveta Grīniņa

ĒDIENS

Kilograms sarkano kāpostu, 50 g sviesta, 1 dl. etiķa, 2 dl. neatšķaidītas jāņogu sulas, 2 ēd. kar. cukura, 1 tēj. sāls. Sīki sagrieziet kāpostus un apcepjiet sviestā (vislabāk “pilē”). Kad kāposti sakritušies, pievienojiet etiķi. Dažas minūtes viegli pakarsējiet bez vāka, tad pievienojiet sulu, sāli un cukuru. Vāriet kāpostus zemā siltumā apmēram 1 stundu. Cukura un sāls daudzumu var variēt.

NEPARASTI

“Jūrkalnē notika latvisko saulgriežu svinēšana. Tur bija tūkstošiem cilvēku. Kādā brīdī visi devās uz jūras stāvkrastu un kaut ko gaidīja. Arī mēs gājām līdzī un domājām, ka būs kaut kas grandiozs, kaut kas liels. Izrādījās, tas bija degošs, mazs ritenītis, kas noripoja pa krauju, apgāzās un nodzisa, pat neaizriņķojis līdz jūrai. Gaidas bija milzīgas, bet iznākumā – čiks.”

Sabiedrības integrācijas fonds

Pielikums “Novadi Dzīvo” ir sagatavots ar Sabiedrības integrācijas fonda finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Mērķprogramma “Atbalsts medijiem sabiedriski nozīmīga saturu veidošanai latviešu valodā diasporai, mazākumtautībām un personām ar invaliditāti”, projekts “Latvija – tie esam mēs visi”, nr. 2017.LV/MA/MT/01.

Pielikuma redaktors: Ints Grasis t.63422366, ints@kurzemes-vards.lv
Par pielikuma “Novadi Dzīvo” saturu atbild SIA “Kurzemes Vārds”.

Projekta partneri: SIA “Jaunais kurzemnieks”, SIA “Cēsu Druva”, SIA “Imanta info”, SIA “Izdevniecība Auseklis”, SIA “Saldus Zeme II”, SIA “Laikraksts Stars”, SIA “Talsu Vēstis”, SIA “Firma Zemgale” un SIA “TV Kurzeme”
Publikācijas sagatavojuši reģionālo izdevniecību žurnālisti un fotogrāfi.
Izplatīts kā laikraksta “Stars” bezmaksas pielikums
Iespiests SIA “Latgales druka” tipogrāfijā Rēzeknē, Baznīcas ielā 28.
Tirāža – 4100 eksemplāri.